

***Türkiye Madenciler Demeyi'nce 4 Aralık 2000 tarihinde İstanbul'da
bir toplantı gerçekleştirildi***

**En Yetkili Ağzdan
"Türkiye Bor Madenciliğinin Durumu"**

TMMOB Maden Mühendisleri Odası, İstanbul Şubesi'nin öncülüğünde İstanbul Maden İhracatçıları Birliğı ve Türkiye Madenciler Derneğinin ortaklaşa gerçekleştirdiğı 4 Aralık Madenciler Bayramı Kutlama Etkinlikleri kapsamında, Türkiye Madenciler Derneğı; 4 Aralık öğleden sonra, İstanbul Dorin't Park Plaza Hotel'de, madencilik sektörü ile ilgili Bakanların davetli olduğı bir toplantı düzenlemiştir.

Davetli Bakanların hiçbirinin katılmadığı ve TMD Başkanı İsmet Kasapoğlu'nun başkanlığında yapılan "Madencilik Sektörünün Sorunları ve Geleceğı" konulu toplantıya, Eti Holding Genel Müdürü Dr. Ziya Gözler; İTÜ Maden Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Yücel Yılmaz, MMO İstanbul Şubesi Başkanı Dr.Yük.Müh. A.Ekrem Yüce, Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı Başkanı Prof.Dr. Güven Önal ve Genç Maden İşletmecileri Derneğı Başkanı Cemil Ökten konuşmacı olarak katılmışlardır.

Son yıllarda çeşitli noktalarıyla kamuoyunun gündeminde olan ve Madencilik Sektöründe önemli bir konuma sahip Eti Holding'in; özellikle Türkiye Bor Madenciliğı, üretimi ve stratejileri açısından mevcut durumu, sorunları bu toplantının ana tartışma konusunu oluşturmuştur. Odamızın da çok yakından izlediğı ve ülkemiz için büyük önem taşıyan Bor Madenciliğı konusunda, Eti Holding'in durumunu anlatan Genel Müdür Sayın Dr. M. Ziya Gözlerin bu toplantıda yaptığı konuşma **hiçbir yorum katılmadan** aşağıda verilmiştir.

DR. M. ZİYA GÖZLER
(ETİ HOLDİNG GENEL MÜDÜRÜ)

Etibank 1998 yılında yeniden yapılanma sürecine girdi. Burada özelleştirmenin altyapısının oluşturulmasını amaçladık. Eti Holding A.Ş. adını aldık. 7 adet A.Ş. oluşturduk. Yeniden yapılanma ile yerinden yönetim sağlandı, bürokrasi-kırtasiye ortadan kalktı. Ancak beklemediğimiz biranda 4 kuruluşumuz özelleştirme idaresine devredildi. Bizim için ani bir gelişme oldu. Buna rağmen son güne kadar bu kuruluşlarda (Eti Bakır, Gümüş, Elektrometalurji, Ferrokrom) yatırımlarımızı devam ettirdik.

Devletin şu günkü bakış açısı ile bu Kurumlar gitmiyor. Hantal bir yapı var. Anlayış değışikliği gerekiyor. Paramız var ama yatırım yapamıyoruz. Müthiş politik müdahalelere maruz kalıyoruz. Diğer yandan teknik elemanlarımız yetersiz!

Yıllardır tesis yatırımı yapılmamış. Örneğın, Seydişehir Alüminyum Tesislerine 1983'ten bu yana tek bir çivi çakılmamış!

Ülkemizde bugün 220.000 ton Alüminyum tüketiliyor. Tesislerimizde 60.000 ton üretiyoruz. Bu durumda 160.000 ton/yıl Alüminyum ithal ediyoruz. Bana göre Devletin buraya yatırım yapması yanlış. Popülist yaklaşımlar var. Üretim maliyetlerimiz yüksek. En önemli girdi elektrik enerjisi; Tesis 1.2 milyar kw saat/yıl enerji tüketiyor. Toplam Türkiye tüketiminin % 1'i. Elektrik birim fiyatı 7 Cent. 1 ton Al. Üretimi için 4 Cent tutarında enerji gideri var. ABD'de bu rakam 2.2 Cent/ton, sübvansiyon uygulanıyor ama yetersiz, en az 2 cent olmalı. Tesisin modernizasyonu gündemde. S.Şehir ayağa kalktı. Seçenekler-

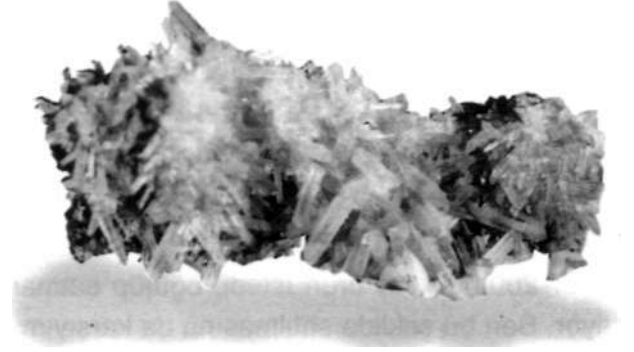
den birisi elektrozhanelerin modernizasyonu, 350 milyon \$ civarında bir yatırım gerekiyor. Diğer bir seçenek te yeni tesis kurulması. Bunun parasal karşılığı oldukça fazla.

Gelelim Bor konusuna. Bu konu çok hassas. Son dönemde medyada da çokça yer alıyor. "Patronların kavgası bürokratlar üzerinden olmasın, bizi kullanmasınlar".

Dünya rezervlerinin %65'inin bizde olması çok anlamlı değil. Ham bor satmamız dezavantaj. 1.1 milyon ton bor satıp 220-230 milyon gelir elde ediyoruz. U.S.Boraks 23 yıldır dünya piyasasını elinde bulunduruyor, ham bor satmayı rafine ürün satıyor, bu şekilde gelirleri yüksek düzeyde seyreliyor.

Tüm Avrupa ülkelerine, ABD'ne ve Asya'ya çoğunlukla ham ürün veriyoruz. Bizden kolemaniti alan firmalar öğütterek asit üretimi yapan firmalara satıyorlar.

Örneğin, Japonya'da (Tokyonun kuzeyinde) bir küçük firma bizden kolemanit alıp, 30.000 ton/yıl kapasiteli tesisinde öğütterek satıyor. Oldukça iyi gelir sağlıyor. Bizden alınan ham borla dünyada birçok firma çok zengin oldu. Rafine ürün kapasitemizi 1.2 milyon ton'a çıkartmazsak 2 yıl içinde çökeriz. Aracı firmaları bir biçimiyle ortadan kaldırmalıyız. Son dönemde bunların yüzünden 10 milyon \$ kaybettik. Fiyat belirliyoruz, anında U.S. Borax öğreniyor. Bu yapı ile işler yürümüyor. Aracıları ortadan kaldırmaya yönelik politikaları uygulamaya koymak çok riskli .

Özellikle ülke içinde birçok saldırıya maruz kalır. Bu konu birçok genel müdürü yerinden eder.

- MTA'dan bu kurumun başına geldiğimde herşey berbat idi. 2.5 yıldır bir şeyler yapmaya gayret ediyoruz. Çok yıprandım.

- ABD'deki bor tesislerini gezdim, çok modern, uzay üssü gibi. Oysa bizim tesislerimiz derme-çatma, utanç verici durumda. Bunları Bakanlar Kurulu'na anlattım.

Özel Sektöre şunu söylemek isterim; 2840'ı unutun! Bu durum günümüzün gerçeğidir. Eski ruhsat sahiplerinin iade talepleri bitmelidir. Bor konusunda devletin kurduğu bir düzen var, bu artık yerleşmiş durumda. Eti Holding her koşulda 1.100.000 ton bor'u satıyor. 2840 sayılı yasanın ana fikrine dokunmadan ruhsatlar ve fiyat belirleme politikaları Eti Holding'te olmak kaydıyla uç ürünler konusunda özel sektörle yatırım ortaklıkları kurmak suretiyle üretim yapabiliriz. Ruhsatlar Devletin tekelindedir. Artık bu kabullenilmelidir. Bor konusu bir ateşten gömlektir. Türkiye'de bir özel firma bu konu ile ilgilense yandı! Vahşi kapitalizm 1978'lerde vardı da 1985'te 3213 sayılı Maden Kanunu'nun yapıldığı dönemde yok mu oldu! 3213'ün 49. ve 50. maddeleri ile özel sektörün bu tarihten sonra bor ma-

déni bulması halinde işletebileceği imkanı sağlıyor. Bu bir çelişki değil mi? 1985'te hangi koşullar değişti ki 49. ve 50. maddeler kanunda yer aldı? Anlamak zor! Keşke bir özel sektör bor madeni bulsa da işletsel

- Bırakın ocaktan çıkan bor'u (tüvenan), öğütülmüş bor bile bana göre ham bordur. Bir özel sektör 200.000 ton ürün istedi, öğütüp satmak istiyor. Ben bu şekilde satılmasına da karşıyım.

Bor'lara neden bu kadar ilgi duyuluyor? Kârı yüksek te onun için. Ocak çıkışı 20 \$ maliyeti var, 200 \$'a satılıyor.

Uç ürünler konusu kârlı bir yatırım alanı. Mesela Fiber Glas üretimi çok kârlı. %8-10 kolemanit kullanılıyor, 40.000 ton ürün üretiliyor. Bu durumda 120 milyon \$ geliri var. Hammaddeleri dolomit, kireçtaşı, silis ve kolemanit.

Ham üründen rafine ve uç ürünlere yönelmenin önemine bir kez daha dikkat çekiyorum. Dünya bor tüketimi 2 milyon ton, kazanç ise 1,2 milyar \$. US Boraks 800 milyon \$, Eti Holding 240 milyon \$ kazanıyor. Rafine bor en az 400 \$/ton'dan satılıyor. Rafine ürün kapasitemiz 1.2 milyon ton'a çıkarsa pazar payımız çok artar. Bu durumda US Boraks fiyat konusunda da bizimle yarışamaz.

Tesis yatırımlarımız var. Kırkda 3. Bor Türevi Tesisi bitmek üzere. Emet'teki yapımı devam eden (2001'de bitecek) Borik Asit Tesisimiz tamamlandığında rafine kapasitemiz artacak ve 700.000 ton/yıl düzeyine çıkacak. Ancak bu da yetersiz, 1.2 milyon ton'a çıkarmadıkça US Boraks ile baş edemeyiz.

Kırka'daki Susuz Boraks Tesisi 60.000 ton kapasite ile yıllar önce kurulmuş. Oysa zaten dünya toplam tüketimi 60.000 ton. Bu nasıl bir anlayışla kurulmuş kavramak mümkün değil. Kaldı ki şu anda tesisin tuğlaları dökülüyor. Tadilat bile yapamıyoruz.

Rafine-uç ve ileri ürünlerin dünya pazarı 60 milyar \$, biz bunun şu anda %1 'ini bile kazanmıyoruz.

Pazarlamamız bu yapıyla yetersiz kalıyor. Özel sektörün hareket kabiliyetine sahip değiliz. Fiyatlar konusu öylesine risk taşıyor ki fiyat iskontosuna gidemiyoruz. Lüksemburg ve Finlandiya'da pazarlama şirketleri var. Dört ay önce de Amerika'da şirket kurduk.

US Boraks ile rekabet edebilmek için yeni bir anlayışla yapılanmaya ihtiyaç var. Kurum özerk hale gelmeli, politikacıların baskılarından uzak tutulmalıdır. Şu anda Yönetim Kurulumuz bile siyasi tablonun izdüşümü durumunda. Bence burada özel sektör temsilcisinin bile bulunması yararlı olur.

Borlarda olduğu gibi kromda da ham ürün satmak olumsuzluktur. Ferrokrom kapasitesi artmalıdır.

Ferrokrom özelleştirme idaresine devredildi, hemen sorular geldi; "Sahaları da veriyor musunuz?" diye. "Sahaların devri söz konusu değildir" cevabını verdim. Göreve geldiğimde Elazığ Ferrokromda 2500 kişi çalışıyordu. Her iktidar geldiğinde elemanla doldurmuşlar.

Ferrokrom'da aracılara devreden çıkarttık, bu şekilde ülkeye 10 milyon \$ kazandırdık. Bizi hep eleştiren sivil toplum örgütleri gönül isterdi ki bizi takdir etsinler. Maalesef yapılmadı.

Elazığ Ferrokrom tesisimiz 150.000 ton/yıl kapasiteli olmasına rağmen 90.000 ton/yıl üretim yapıyor. Yetersiz durumda. Kromlarımızı paslanmaz çelik ve ferrokrom üretimi amaçlı değerlendirmeliyiz.

Yeniden yapılandığımız dönem sonrası bir takım şahıslarca Danıştay'a dava açıldı. Bu nasıl bir zihniyettir anlamakta zorlanıyorum.

Etibank (Bankacılık) Genel Müdürü olduğum zannediliyor. Aslında bu haliyle ve bu yapıyla Genel Müdür (Eti Holding) olduğumu söylemeye dilim varmıyor.